

– Unge i arbeidslivet blir **snytt** for lønn

Hvert år går rundt 100.000 ungdommer i alderen 15–17 år ut i sommerjobb, men mange **har ikke peiling** på hvilke **rettigheter** de har.

– I fjor var det over 15 prosent av alle ungdommer i arbeid som ikke hadde kontrakt, eller kontrakten var **mangelfull**, sier ungdomsrådgiver i LO Bjarne Lagesen.

Ifølge LOs sommer**patrolje** så har rundt halvparten av ungdommene i aldersgruppa mellom 15 og 17 år sommerjobb. Hvert år drar de ut på arbeidsplassene til ungdom for å sjekke om arbeidsgiverne har alt i orden, og at ingen blir **utnyttet**.

En av dem som skal bruke sommerferien på jobb er Rikke Charlotte Sande (18). Hun fikk sin første jobb da hun var 16 år, og jobber i kassen på Byggmakker i Bodø. Selv mener hun at ungdom generelt er dårlig **opplyst** **når det gjelder** rettigheter og **krav** i jobb.

– Det har jo ikke vært slik at dette er noe som blir informert om i skolen for eksempel, og det er ikke sikkert at foreldre forteller om slike ting hjemme, sier hun.

Rikke fikk jobben etter hun hadde vært i utplassering via skolen, etter et halvt år ble hun **tilbydd** deltidsstilling. Da hun ble tilbydd jobben forklarer hun at det ble gitt informasjon om det meste som **angikk** arbeidsplassen.

Snytt – oszukany (å snyte – oszukać)

Jeg har ikke peiling – Nie mam pojęcia

(En) rettighet – prawo, przywilej

Mangelfull – niedoskonały, wadliwy

(En) rådgiver – doradca

(En) patrolje – patrol

Utnyttet – wykorzystany (å utnytte – wykorzystywać, wyzyskiwać)

Opplyst – poinformowany (å opplyse – informować, objaśniać)

Når det gjelder – Jeśli chodzi o

(Et) krav – wymóg, żądanie

Å tilby – oferować, proponować (å tilby – tilbydde – har tilbydd; å tilby – tilbød – har tilbudt)

Å angå – dotyczyć (å angå – angikk – har angått)

Truls Johannessen er seniorrådgiver i **Arbeidstilsynet** Nord-Norge, og han forklarer at de følgende punktene er det viktigste du må **pass** på når du starter i jobb.

1. Arbeidsavtale

En skriftlig arbeidsavtale eller -kontrakt er det viktigste, dette **sikrer** din stilling hos bedriften og skal **forekomme** i alle arbeidsforhold. Den skal være skriftlig, og gjelder **uansett** om det er en stor eller liten jobb, som går over kort eller lang tid.

– Like etter jeg ble tilbydd jobben ble jeg **kalt inn** på møte med **daglig leder**, og da fikk jeg arbeidskontrakt **med en gang**, forteller Sande.

Avtalen skal **inneholde** opplysninger slik som arbeidstid, lønn, **oppsigelsestid**, arbeidsoppgaver **og lignende**. Får du ikke dette **umiddelbart** må du be om det, og skulle du stå uten en kontrakt kan det være greit å vite at du fortsatt har samme rettigheter som loven **tilsier**.

– Dersom arbeidsgiver sier nei til å gi ut kontrakt, mener jeg det er lurt å se etter en annen plass å jobbe, sier Johannessen.

2. Opplæring

Som ny i en jobb har du krav på skikkelig opplæring i jobben, Johannessen forteller at det er ikke alltid at arbeidsgivere tenker over at personer er helt ny og uten erfaring.

Arbeidstilsynet – Państwowa Inspekcja Pracy

Å **pass** på noe – uważać na coś, pilnować czegoś (å passe – passet – har passet)

Å **sikre** – zabezpieczać, ubezpieczać (å sikre – sikret – har sikret)

Å **forekomme** – występować, istnieć (być) (å forekomme – forekom – har forekommet)

Arbeidsforhold – warunki pracy

Uansett – niezależnie od, bez względu na

Å **innkalle** – wzywać (å innkalle – innkalte – har innkalt)

(En) daglig leder – kierownik

Med en gang – od razu, natychmiast

Å **inneholde** – zawierać, obejmować (å inneholde – inneholdt – har inneholdt)

(Ei, en) oppsigelsestid – okres wypowiedzenia

Og lignende – i tym podobne

Umiddelbart – od razu, natychmiast

Å **tilsi** – nakazywać, rozkazywać (å tilsi – tilsa – har tilsagt)

– Den viktigste opplæringen er jo dersom du skal utføre farlig arbeid, at man får opplæring på hvordan det skal gjøres og hvilke verktøy og lignende som skal brukes. Arbeidsgiver er pliktig til å gi en opplæring som skal gjøre deg trygg i jobben din, forteller Johannessen.

Opplæringen skjer vanligvis til vanlig arbeidstid, som også skal være lønnet.

3. Informasjon

Når du starter i en ny jobb, så skal du ha informasjon om alt på arbeidsplassen. Spesielt sier Johannessen at det er viktig å vite om utfordringer, farer og hva man må passe seg for.

– Det er viktig at de som starter får vite alt, og skulle det stilles krav til utrustning på arbeidsplassen dersom dette kreves.

Et viktig punkt legger Johannessen til at alt av utstyr som er nødvendig i arbeidet, skal arbeidsgiver dekke dette til alle arbeidstakere. I tillegg skal du følge de retningslinjer som blir gitt, det er ikke lov å komme og gå som man selv vil.

Da Sande startet på Byggmakker i Bodø hadde hun først og fremst et møte med daglig leder, da fikk hun all informasjon hun trengte mener hun.

(Ei, en) opplæring – szkolenie

Å utføre – wykonać, wykonywać
(å utføre – utførte – har utført)

Farlig – niebezpieczny

(Et) verktøy – narzędzie, przyrząd

Pliktig til – zobowiązany do

Trygg – bezpieczny; pewny

(En) utfordring – wyzwanie

(En) fare – niebezpieczeństwo

(Ei, en) utrusting – sprzęt, wyposażenie, ekwipunek

(Et) utstyr – sprzęt, wyposażenie

Å dekke – pokrywać, pokryć (å dekke – dekket – har dekket)

Først og fremst – przede wszystkim

4. Tørr å si ifra

Dette er veldig viktig forklarer Johannessen, fordi mange som er ny i en jobb er ofte litt redde for å si ifra til arbeidsgiver.

– Dette kan gjelde noe så enkelt som å spørre om hjelp, eller dersom du ser noe som ikke er helt som det skal. Mange er redde for å fremstå på feil måte, forteller han.

Det er viktig å si ifra på en ordentlig og saklig måte, og er det ikke ønskelig å ta dette med arbeidsgiver er det mulig å snakke med en tillitsvalgt eller verneombud. Disse skal være på en arbeidsplass.

5. Arbeidstid

Arbeidstilsynet forteller at de fleste som får sommerjobb er mellom 15 og 18 år, og da har man ikke lov til å jobbe overtid. Ungdommer skal heller ikke jobbe mer enn åtte timer om dagen, samt 40 timer i uka.

– Det er også viktig å vite at du har krav på pauser. Er du under 18 år skal du ha en halvtime dersom arbeidstiden overskrider fire og en halv time, sier Johannessen.

Og det mange kanskje ikke vet er at dersom du er under 18 år og går på skole er det et krav at du skal ha fire uke ferie i året, og to av de skal være på sommeren.

– For eksempel visste jeg ikke at jeg ikke kunne jobbe mer enn en vanlig arbeidsdag, altså overtid.

Å tørre – odważyć się, ośmielić się
(å tørre – tørret – har tørret)

Å si ifra – powiedzieć,
powiadomić (å si – sa – har sagt)

Å være redd for noe – bać się
czegoś (å være – var – har vært)

Å fremstå – występować, pojawiać
się, ukazywać się (å fremstå –
fremsto(d) – har fremstått)

Saklig – rzeczowy, bezstronny,
obiektywny

(En) tillitsvalgt – mąż zaufania

(Et) verneombud – przedstawiciel
załogi do spraw BHP

Å overskride – przekroczyć,
przekraczać (å overskride –
overskred – har overskredet)

Dette ble opplyst om da jeg var i samtale med daglig leder før jeg ble ansatt, forteller Sande.

6. Lønn

I utgangspunktet avtales lønnen din mellom arbeidsgiveren din og deg, eller ved automatisk **tariffavtale**. En tariffavtale er en avtale mellom en arbeidstakerorganisasjon og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisasjon, som sikrer lønns- og **arbeidsvilkår**.

– Det er normalt ikke ulovlig å tjene dårlig i Norge, kan Johannessen fortelle.

I noen bransjer finnes det **allmenngjorte** tariffavtaler med krav om **minstelønn**. I tillegg har du krav på **lønnsslipp** som skal forklare hvor mye du har fått utbetalt og hvilke **trekk** som eventuelt er gjort.

Hvem bør ta ansvar

Sande beskriver arbeidsmiljøet på arbeidsplassen sin som veldig bra.

– Det er litt som at vi er en familie, vi **erter** hverandre og har det veldig gøy sammen på jobb, forteller hun.

Avslutningsvis mener hun at skolen har mye å si som en instans som møter ungdommen hver dag, skolen skal virke forberedende på så mange andre områder.

(En) tariffavtale – umowa zbiorowa; układ zbiorowy

Arbeidsvilkår – warunki pracy

Allmenngjort – powszechny

(En) minstelønn – płaca minimalna

(En) lønnsslipp – tzw. pasek wynagrodzeń, pasek z wypłaty, odcinek wypłaty

(Et) trekk – potrącenie

Å erte – żartować sobie, nabijać się (å erte – ertet – har ertet)

Avslutningsvis – w końcu, na końcu

– Når det er sagt bør jo foreldre også ta initiativ til å informere, slik som da de fikk vite at jeg hadde fått tilbud om jobb burde de kanskje satt seg ned og forklart meg hva jeg har krav på, forklarer Sande.

Artikkelen «– Unge i arbeidslivet blir snytt for lønn» av Ingrid Henriksen Juell og Kai Jæger Kristoffersen ble hentet fra nrk.no: https://www.nrk.no/nordland/_unge-i-arbeidslivet-blir-snytt-for-lonn-1.14062824 (tilgangsdato: 25.06.2018)